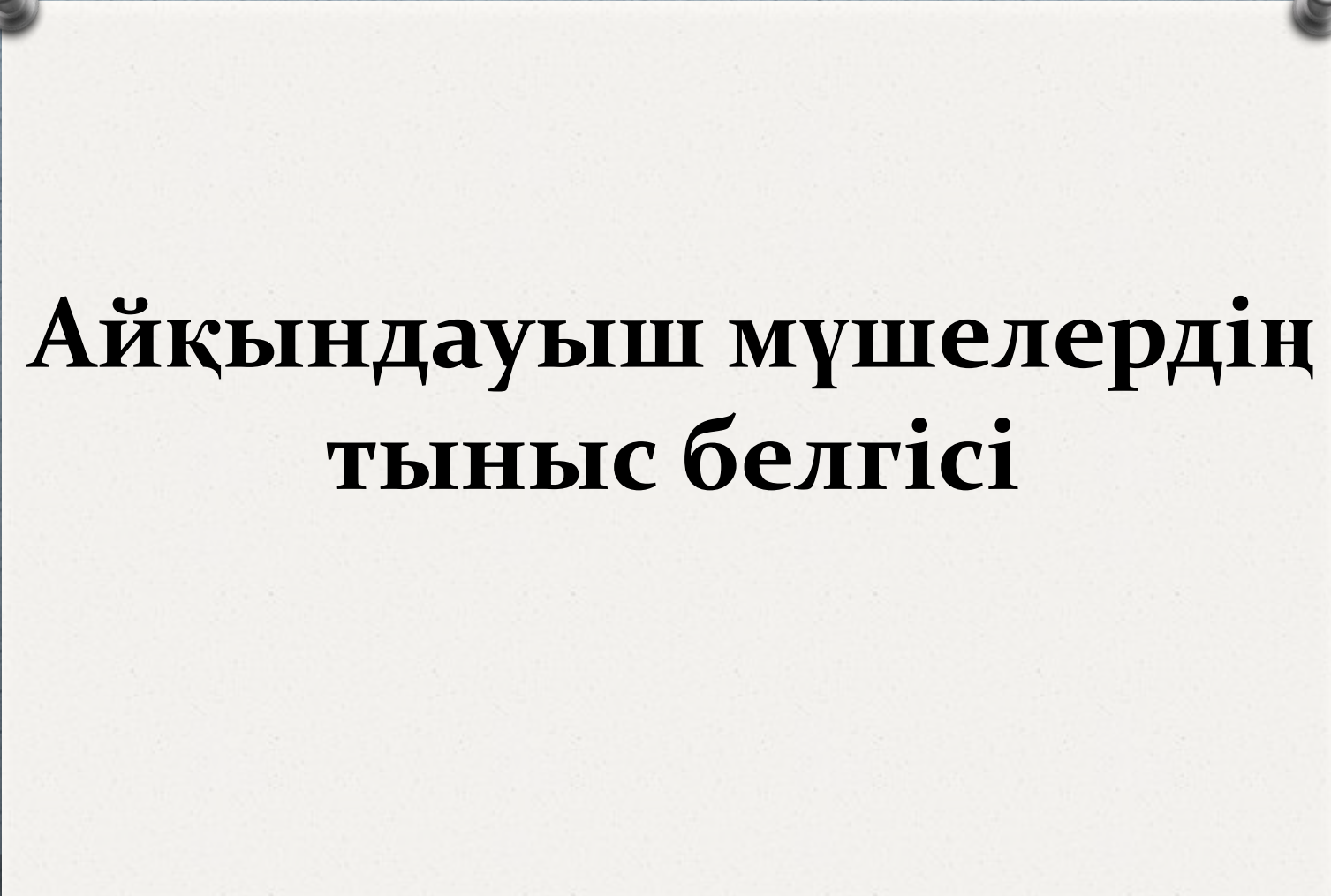

**Айқындауыш мүшелердің
тыныс белгісі**

1. Оңашаланған айқындауыш
мүшелер сөйлемнің басқа
мүшелерінен көбінесе

***О*Мысалы:**

***О*Ұлжан енесіне бағана, Абай
ұйықтап жатқанда, бар
жайды айтқан (М. Әуезов).**

Өз ішінде үтірлері бар жайылма оңашаланған айқындауыш мүшелер екі жағынан сызықша алынып жазылады. Оңашаланған мүше үтірмен бөлінгенде, бірыңғай мүшеге ұқсап кететін жерде де сызықша қойылады:

О Біз - Мұстафаның екі кіші баласы Ғаббас пен Шәкен, мен үшеуіміз-үйден шықтық. (С. Мұқанов).

**Оңашаланған айқындауыш
мүше болатындар:**

0 Өзінен бұрынғы сөздің мәнін айқындап, дәлдеп беретін және сонымен септік жалғаулары жағынан тұлғалас келетін бір сөз не сөз тіркесі:

0 Осы үйдің ер жетіп қалған екі баласын, **Нұрлан мен Нұржанды**, жұрт көп мақтайды.

О Ә) *Яғни, әсіресе, мысалы, яки, немесе, болмаса, басқаша айтқанда, көбінесе, оның ішінде, тіпті* деген сөздермеен басталатын тіркестер өзінің алдындағы сөздің мағынасын дәлдеп тұрса;

О Ылғалды жерлерде, **көбінесе** өзен бойларында, шөп қалың өседі.

Ескертулер!

***0** Мысалы* деген сөз оңашаланған мүшенің құрамында болмай, жеке қыстырма сөз ретінде келсе, үтірмен жалғыз өзі ғана бөлінеді:

***0** Мысалы,* таза мыс электр тогын жақсы өткізеді.

О Әсіресе, көбіне, тіпті, оның ішінде деген сөздер оңашаланған мүше болатын сөз тіркесіне емес, жалпы сөйлемге қатысты болуы мүмкін. Ондайда бұл сөздер ешқандай тыныс белгісімен бөлінбейді:

О Алматылықтар жазда **көбінесе** тауға шығады.

б) Есімдіктен кейін келген
айқындауыштар
оңашаланады:

0 Айтып тұрған мына мен, **Бақбергенмін.**
(М.Әуезов)

0 Жалпы мезгілді, мекенді білдіретін пысықтауыштардан кейін, сол мезгілдің дәл қай кезі, сол мекеннің дәл қай жер екенін ашып көрсететін анықтауыштар оңашаланады:

0 Түнде, **сағат 12-де**, поезд келді.

0 Сияқты, ретінде, қатар, емес (емей), түгіл деген сөздермен келгенде және –дай, -дей, -тай, -тей жұрнақты сөздермен келген тіркестер де, оңашаланған мүше сияқты, сөйлем ішінде үтірмен бөлінеді:

0 Жамбыл 70-80 жылдарда, ұсақ өлеңдермен қатар, көлемді жырлар да шығара бастады.

О Қарамастан, қоспағанда, есептемегенде
деген сөздерге аяқталатын тіркестер де
үтірмен бөлінеді:

О Жорыққа аттанған шаңғышылардың саны,
кешігіп қалған екеуді қоспағанда, он
алты.

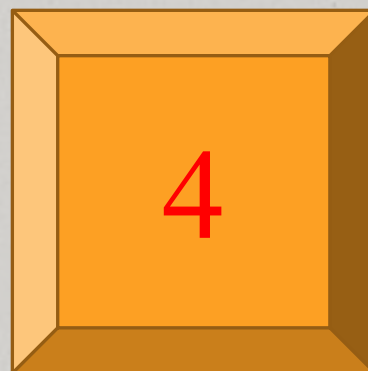
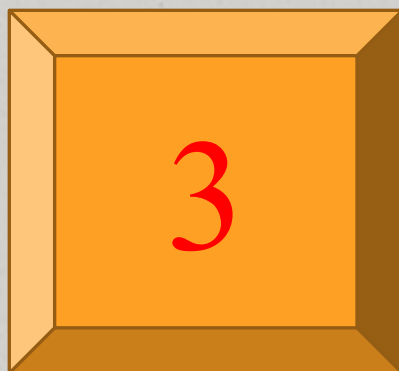
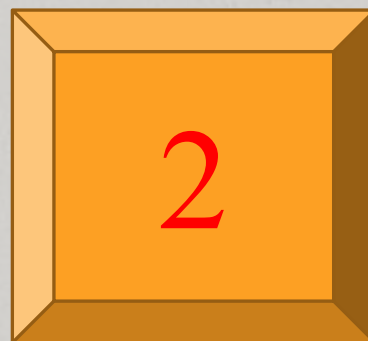
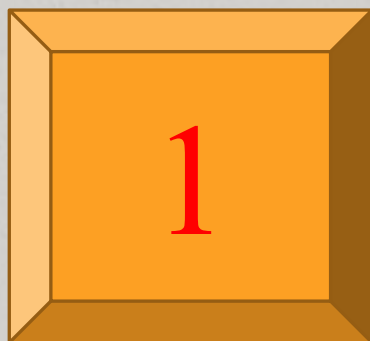
О Оңашаланған мүше инверсияланып (әдеттегі орын ауысып) келуі мүмкін, ол күнде де сөйлем ішінде үтірмен ажыратылады:

О Мұқанның баласы ғой, **менің былтыр өлген ағамның.**

О Мұқанның, **менің былтыр өлген ағамның,** баласы ғой.

Пысықтау сұрақтары:

Кім жүйрік?

1 СҰРАҚ

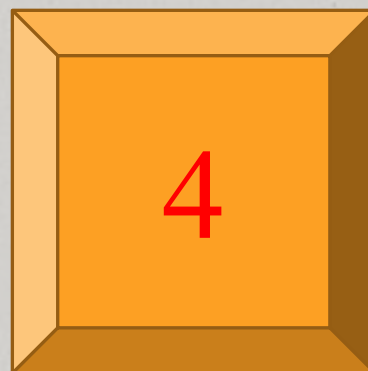
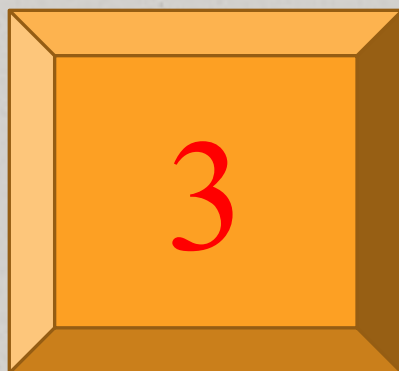
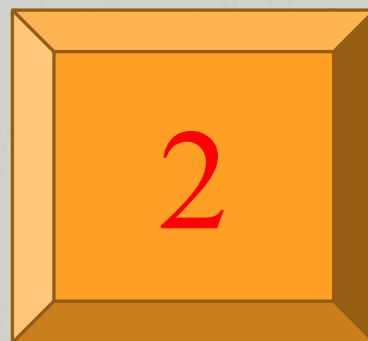
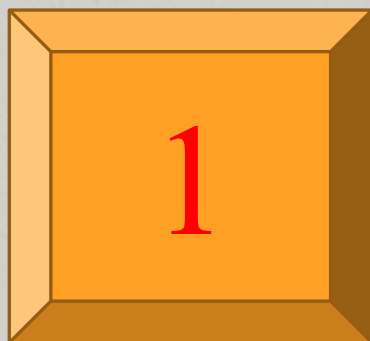
0 Сөйлемнің тыныс белгілерін қой.

**0 Абай былтыр боқырауда күзем
үстінде қалаға оқуға кеткенде дәл
осы қоныстан Есенбайдан кеткен
болатын.**

Жауап:

0 Абай былтыр боқырауда, күзем үстінде, қалаға оқуға кеткенде, дәл осы қоныстан, Есенбайдан, кеткен болатын.

Кім жүйрік?

2 СҰРАҚ

0 Мына сөйлемнің ішіне үтір қойылмайды. Келісесіз бе?

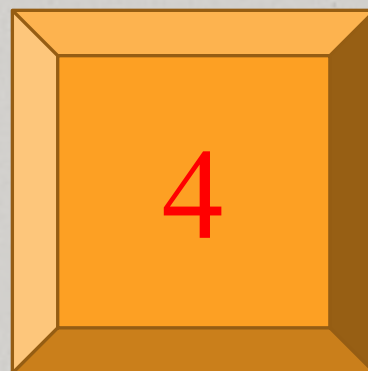
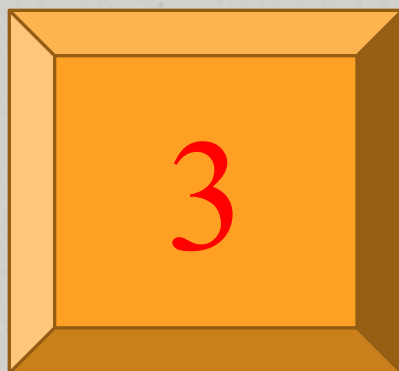
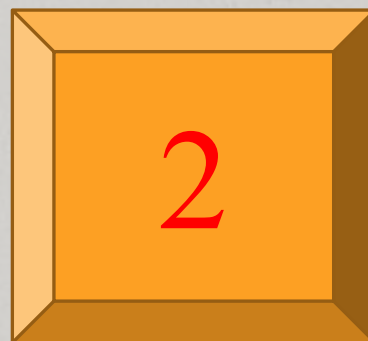
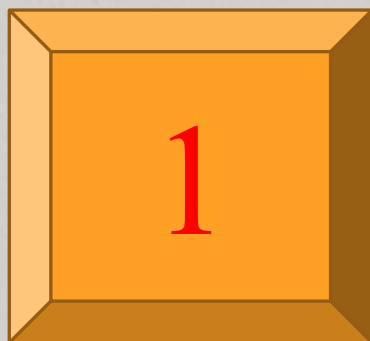
0 Олардың ішінде үй іштерімен шығатындар да көп.

2 ЖАҰАП

Кім жүйрік?

3 СҰРАҚ

0 Тыныс белгісін қой.

*0 Олар жас жігіттер мен жас қыздар
қиын жұмыстардан бас тартпады.*

3 Жауап:

*Олар, жас жігіттер мен
жас қыздар, қиын
жұмыстардан бас
тартпады.*

4 СҰРАҚ

- 0 Сөйлемнің ішінен айқындауыш мүшені анықта, тыныс белігісін қой:*
- 0 Тобықты ішіне ең алғаш келген арба осы Зеренің Құнанбайдың кәрі шешесінің көк арбасы десе де болады.**

4 ЖАУАП:

0 Тобықты ішіне ең алғаш келген арба осы Зеренің, **Құнанбайдың кәрі шешесінің**, көк арбасы десе де болады.

